

84p

A MAGYAR KULTURA NEMZETI HÍVATÁSA.

REKTORI SZÉKFOGLALÓ BESZÉD,
MELYET A KOLOZSVÁRI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
1910/II. TANÉVI MEGNYITÓ ÜNNEPÉN

TARTOTT

DR. SZÁDECZKY LAJOS
E. I. RECTOR.

76.

KOLOZSVÁR.
NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1910.

A MAGYAR KULTURA NEMZETI HÍVATÁSA.

REKTORI SZÉKFOGLALÓ BESZÉD,

MELYET A KOLOZSVÁRI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
1910/11. TANÉVI MEGNYITÓ ÜNNEPÉN

TARTOTT

DR. SZÁDECZKY LAJOS

E. I. RECTOR.

KOLOZSVÁR.

NYOMATOTT AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1910.

23875

Nagyságos Prorector Úr!

Szeretett pályatársak! Kedves tanítványok!

Mélyen meghatva veszem át a rectori lánczot; hatalmi jelvényét az egyetem legfőbb méltóságának.

Midőn ezzel Egyetemünk e tanévi kormányzásának élére állok, első rectori szavam legyen a *hála* és *köszönet* szava.

Hála a Mindenhatónak, a kinek kegyelme — és *köszönet* a rector-választó bizottságnak, melynek egyhangúlag nyilvánúlt nagybecsű bizodalma e díszes méltóságra emelt.

Második szó legyen ama *fogadalom*, hogy minden erőmmel arra fogok törekedni, hogy a reám bízott kötelességeket híven teljesítsem, az egyetem magasztos célját és javát előmozdítsam, méltóságát megőrizzem.

Harmadik szó a *kérelem* szava, melyet az egyetemi tanács tagjaihoz és minden tanártársamhoz intézek, hogy egyetemünk kormányzatában az én csekély erőmet az ő jóakarató támogatásukkal sokszorozzák meg, hogy az alma mater javára ez iskolai évben is sikeresen és áldásdúsan működhessünk. Kérem egyetemünk ifjúságát is, hogy a kötelességteljesítés és az egyetem méltóságához illő viselkedés által tegyék ezt az iskolai évet szellemi javakban gazdag és bőtermésű esztendővé.

Mert a zsenge magyar kulturának ugyancsak szüksége van minden tényező harmonikus össze-

működésére, hogy azt a magas hivatást, melyet a múltban teljesített, s mely a jövőben még inkább feladata, méltóképen betölthesse.

Erről a magyar kulturáról, annak ezredéves államfentartó erejéről és jövőendő hivatásáról kívánok ez ünnepies órában székfoglalóul értekezni.

Kérem jóindulatú szíves figyelmüket!

Tisztelt ünnepi közönség!

Mielőtt a kitűzött kérdés fejtegetésére rátérnék, ama kedves kötelességet kell teljesítenem, hogy üdvözljem tisztelt vendégeinket, kik egyetemünk iránti szíves érdeklődésüket megjelenésükkel tanúsították. Köztük az egyházak és hatóságok előljáróit, mint képviselőit ama kulturintézményeknek, melyek Kolozsvárt együttvéve hazánk második fővárosává teszik. Üdvözlöm a haderő t. képviselőit is, azzal a tudattal, hogy ifjúságunk nevelésében, a katonai tudományokkal kiegészítés által, ők is munkatársainknak érzik magukat s így törekvéseinknek megvan a közös célja, a mely egymással harmoniára int.

Ezek után immár rátérek arra, hogy miként fejlődött a magyar kultúra s mi annak legfőbb lényege, célja, eszménye és világtörténeti jelentősége az emberiség fejlődésének láncolatában, egy szóval mi

A magyar kultúra hivatása.

A magyar kultúra fejlődését legalább is ezer év óta tudjuk figyelemmel kísérni. Mehetnénk meszebb is, mert tudjuk, hogy a világ egyik legrégebb

kulturáját Babyloniában, az ékírást is feltaláló *turáni* nép alapította. Az is körülbelől megállapított történelmi igazság, hogy a magyarok őseiül tekinthető *ujgur* (ugur) török-nép (melyet a sínai írók *chunnu* néven ismertek) a Kr. e. századokban gazdag irodalommal rendelkeztek.¹

De elégedjünk meg annak megállapításával, hogy a honfoglaló magyarok sem voltak míveletlenek, sőt a keleti népek ősi kulturájával s életbölcsségével felfegyverkezve jöttek Európába, a hol másnemű volt a civilizáció, mely amazt idegennek, barbárnak tekintette.

Keleti (perzsa és arab) írók és bizanczi császárok feljegyzései tanúsítják, hogy a honfoglaló magyarok államszervezete, társadalmi és családi élete, főként pedig hadszervezetük a fejlődésnek olyan magas fokán állott, melyből tanúlságot merített a fejlett görög kultúra is.

Bölcs Leo konstantinápolyi császár, Árpád szövetséges társa, állította ki róluk a legfényesebb és leghitelesebb nemesi bizonyítványt „*Taktika*“ cz. munkájában.

Látjuk ebből és a honfoglalást követő félszázad hadi kalandozásaiból, hogy a magyar nemzet vitézségben, hadiszervezetben különb volt, mint az akkori nyugati népek.

A honfoglaló magyarok könnyű lovassága, mely

¹ Ennek emlékei azok a szikla-felíratok is, melyek Kelet-Szibériában az Orkhon és Jeniszei vidékén a Kr. e. VII. századból maig is fennmaradtak. *Thury József*: A magyarok eredete, őshazája és vándorlásai. (Századok 1896. 881. stb. II.)

a nyilazásban való bravuros jártasság által a mai tűzértség előnyeit is egyesítette, a világ legelső katonája volt. A magyar huszárság, melyet tőlünk másfél századdal ezelőtt minden európai hadsereg átvett és utánózni törekedett, ősapját Árpád hadaiban találja meg; a mai szétszórt csatározást pedig az ősmagyarok már ismerték és legelőször alkalmazták Európában.

Nem a nyers erő, de a vitézséggel párosult hadi tudomány hatalma volt náluk az, a minek Európa egy félszázadig nem tudott ellentállani.

Csak a rettegés és a bosszúérzet iratja a középkor kolostori íróival azt a magyarokról, hogy ezek barbárok voltak.

„Egyik farkas-húst etet, másik embervért itat a magyarral; mert a ki már megeszi a lóhúst, arról egy középkori tudós minden physiologiai képtelenséget fel tudott tenni“.

Ezekre egykori jeles tanárom, Salamon Ferencz szavait idézem feleletül, hogy „elmebeli teheség dolgában egy-egy vidéket recognoscirozni tudó magyar íjász sokkal civilizáltabb volt ezen írástudó majmoknál.“¹

Tény, hogy a honfoglaló magyar európai értelemben vett tudományos műveltséggel nem dicsekedhetett. De életrevalóságának fényes bizonyítéka, hogy egy század múltán a keleti műveltség mellé, elsajátította a nyugati műveltséget is — és attól fogva mintegy kettős kulturával rendelkezett.

Az utolsó vezér Géza még egyaránt áldoz az

¹ A magyar hadi történethez a vezérek korában. (Századok)

ősi hit Istenének és a keresztyén vallás Mindenhatójának. Az első király már *apostoli és szent* jelzöt érdemel ki a keresztyén civilisatio meghonosításával. Talán tovább is megy térítői buzgalmában a kelleténél, midőn tárt kaput nyit az idegen invasionak.

A magyar szabadelvűségnek ő az első — úgyszólván — hazardjátékosa. Fiához intézett intelmeiben azt olvassuk, hogy a külföldi jövevények nagy hasznára vannak az államnak, mert többféle nyelvet, szokást, tudományt és fegyvert hoznak magukkal. Az egynyelvű és szokású ország gyöngé és törékeny.

Lehet hogy idegen pap: talán az olasz Gellért írta ezeket az intelmeket, de szent István tényleg nagy kedvezményekkel látta el a jövevényeket. Az ősi hit védelmére feltámadt Koppány lázadását ezekkel nyomta el, mint azt a pannonhalmi apátság alapító levele nyíltan bevallja és hirdeti.

Utóda Péter idejében a németek uralomra törekvő túlkapásait már fegyveres erővel kellett elnyomni.

A keresztyénség idegen ültetvény maradt mindaddig, míg nem Gellért Csanádon magyar ifjakat nevelt hithírdetőkül. Gellért működésének nem annyira a hittérítésben, mint az iskola-alapításban és magyar ifjak nevelésében áll kulturális jelentősége. Magyar papok emelték aztán diadalra a keresztyénséget, a mi addig, míg idegen papok, idegen nyelven tanítottak és predikáltak, csak felszínes hatású volt.

A tihanyi apátság alapító oklevelét 1055-ben már magyar ember írta. Csak ilyentől származhattak

a latin oklevélben azok a magyar kifejezések,¹ melyek nyelvünk első írott emlékei.

Ennek az új kulturának neveltje immár a görög koronát nyerő *Géza*, a besenyőket térítő, Horvátországot meghódító, szent lovag, *László*, s a tengerpartot szerző, a mohamedán bolgárt, az u. n. izmaelitákat beolvasztani törekvő, s a boszorkányüldözést eltiltó könyves *Kálmán*.

Ők emelik a királyi és állami tekintélyt arra a föltétlen hatalomra, a minőnek az osztrák herceg testvére, Ottó freisingi püspök leírja, személyes tapasztalat alapján, a XII. század derekán. Magyarország már ekkor hatalmas és egységes nemzeti állam volt, mely előnyösen különbözött a feudális alapon szervezett, széttagolt Németországtól. A Babenbergeket és Hohenstaufok rokona nem titkolhatta el bámúlatát azok felett a kifejlett közjogi, alkotmányos és társadalmi viszonyok felett, melyeket nálunk tapasztalt. Pedig korántsem akar hízelegni a magyar nemzetnek, mert egyébként csodálkozik az isteni Gondviselésen, hogy ilyen, az ő szemében „barbár szokású, és nyelvű, vad“ népnek oly szép országot adott lakóhelyül.

Ez a német-szemnek az ő különleges sajátosságával, típusával, ruhájával, nyelvével, szokásaival „barbár“-nak látszó nép, a németnél külön állam-szervezetével ragadja meg az „előkelő idegen“ figyelmét. Hátha még azt is meglátta volna, hogy mennyi idegen elemből alakult és formálódott ez a fiatal állam.

¹ Pl. „*Feheruvaru-rea meneh hodu utu rea*“ (t. i. Fehérvárra menő hadi útra) „*post hec petre zenaia hel rea*“ (t. i. Péter szénája helyére).

Maga a magyar sem volt egységes, homogén nép. A héttörzs a honfoglalás előtt közvetlen Etelközben alakult nemzetté s hódolt egy, választott fejedelemnek, kinek törzsneve — a magyar — vált nemzet-névvé. A nyolczadik törzs: a *kabar* még idegenebb (kozár) volt. Itt e hazában valószínűleg finn-ugor és turáni népeket, a hunok, avarok maradványait s talán kozárokat, továbbá szlávokat és a Dunántúl német frankokat találtak. Ezeknek nemzetiségét és vallását nem háborgatták, sőt ember-ségesen bántak velük. A keresztyén hitnek és a földművelésnek ezek a meghódított, de ki nem irtott benszülött népek voltak első tanítói. A szlávok apostolai szent Cyril és Methodius már Lebédiában és Etelközben járt a magyarok között, tisztelettel fogadták és gazdagon megjutalmazva bocsátotta el őket a fejedelem.

A magyar szabadelvűség vonzza hazánkba az idegen hittérítőket is, úgy hogy németek, szlávok, olaszok versenyeztek a keresztyén vallás hirdetésében. Vértanúságot hiába kerestek itt, mert a magyar türelmes a mások hite iránt, de munkakört és javadalmakat bőségesen találtak. A magyar királyok bőkezűsége vonzotta ide az idegen világi elemeket is. Szent István testőrségében bőven voltak német és egyéb idegen lovagok. Gizella királynéval is sokan jöttek be. Ezek alapítják pl. Szatmár-Németit. Koppány felkelése nem anynyira az új hit, mint a német invasio ellen irányult.¹

¹ A pannonhalmi apátság alapító (vagy kiváltság?) levele szerint Kézai és a Bécsi képes Krónika szerint a wasserburgi Vecellinus ölte meg Koppányt, a ki a sereg vezére volt. István seregében a német Pázmán, Kuntz és Orchius vezérkedtek.

A polgári elem is mindegyre szaporodik a német s olasz „vendégek”-kel. A XII. században egész rajok jönnek a Rajna mellékéről s a szász földről, kik Felső-Magyarország, főként a Szepesség és Erdély déli részét gyarmatosítják.

Keletről is történik beköltözés, mely rokon-elemekkel erősíti a magyar fajt. Bolgárok, besenyők, jászok és kunok nagy számmal járúlnak hozzá az Árpádok alatt kifejlődő politikai magyar nemzet végleges megalakulásához.

A XII. század végétől kezdve új népelem, az *oláhok* szivárognak át a Balkánról az Alduna mellékre s onnan az erdélyi havasi legelőkre, békésen legeltetve nyájaikat, melyből itt első kizárólagos uraiknak — a magyar királyoknak — 50-edet fizettek adóban.

Magyar törvény, s első sorban magyar kar védi ezeket a „*vendég*”-eket. A szabad intézmények áldása egyaránt kiterjed mindenkire. Nincsenek néprétegek és nemzetiségek szerint elzárt kasztok: mindenkinek nyitva áll az út az előhaladásra.

Nemcsak a nemesség kiváltságait biztosítja az 1222-iki arany-bulla, hanem egyidejűleg a papságét, majd az erdélyi szászokét (1224.), nem sokára a zsidók helyzetét, különösen üzletét szabályozzák (1251.). A városok is nagy jelentőségre jutnak a tatárjárás után, méginkább az Anjouk s leginkább a török háborúk korában.

Az idegenből beköltözött népelemek nagyrészt beolvadnak a magyar nemzetbe. A keleti rokon népek kivétel nélkül, úgy hogy még a nagy számmal

egy tömegben bevándorolt kunok is 2—3 nemzedék alatt elvesztik külön nemzeti jellegüket. A német és más lovagrendűek előkelő magyar nemzetségekké váltak alapítóikká.

Már legelső, u. n. nemzeti krónikásaink feljegyezték és méltatták ezt az erős invasiót. Számunkra nagy tanulság rejlik ebben, ezért érdemes ezzel kissé behatóbban foglalkoznunk. A magyarság vonzó erejének, assimiláló képességének és kulturképességének jelentékeny bizonyítékát tüntetik fel.

Kézai Simon, az utolsóelőtti Árpádházi király jegyzője, krónikájában elősorolja a külföldről beköltözött nemeseket, kik hírneves családok őseivé lettek. Így a szent István idejében beköltözött *Hunt* és *Pázmán* testvérektől vagy 12 előkelő család származtatja magát, köztük a Forgách, Czibak, Battányi stb. család

A *Gut-Keled* nemzetség, melyből három testvér költözött be Péter idejében Svárországból Staufvárából, századokon át vezérlő férfiakat, sőt fejedelmeket is adott a hazának. Tőlük származott vagy 30 előkelő család, köztük a Báthory, Diószegi, Maróthy, Gúti Ország, Várday, Zeleméry stb. család.

Becse és *Gergely* testvérek állítólag Franciaországból jöttek be (talán a flamand-telepesek vezérei) s tőlük származtak a bethleni *Bethlen*, az apanagyfalusi *Apafi*, az Almakereki, Somkereki stb. családok.

A Csehországból származó *Bogát-Radvány* nemzetségből származtak a Rákóczy, Cseleji, Izsépy stb. családok.

A Gizella királynéval bejött, Nürnbergből származó *Hermantól* erednek a XIV. században nagy szerepet játszó Laczkfiak, köztük Nagy Lajos nápolyi hadjáratának hősei, erdélyi vajdák, nádorok stb.

A II. Géza alatt Grác mellől (Vildon városából) beköltözött *Hédertől* erednek a Héderváriak, Pálfiak stb.

A *Hahót* (Buzád) német eredetű nemzetségből valók a Hahótiak, lindvai Bánfiak stb.

A Nápoly melletti Casertából Kálmán király idejében beköltöző *Rátót* és *Olivér* testvérlovagoktól erednek a rátóti Gyulaffy, Lorántfi, Putnoky és más családok.

Hozzáteszi Kézai, hogy ezeken kívül beköltöztek még az Árpádházi királyok alatt csehek, lengyelek, görögök, besenyők, örmények és mindenféle más nemzetiségűek, kik a királynak, vagy az ország többi urainak szolgálatába állván,¹ tőlük birtokokat s idők folyamán nemességet nyertek.

Az Árpádok telepítő politikáját folytatták az Anjouk, kik alatt a városok élénk fejlődésnek indultak, irtatlan erdők termőföldekké alakultak, Felső-Magyarország új telepésekkel népesült, a ruthének északkeleti Magyarországon, az oláhok Máramarosban otthont nyertek.

Új aristokráciájakból legyen elég említeni az olasz eredetű *Drugeth* családot, melynek tagjai közül

¹ A Képes Krónika szerint: csehek, lengyelek, spanyolok, izmaeliták vagyis saracénok, besenyők, örmények, szászok, türingiak, májszeniek, rajnaiak, kúnok, olaszok. A kik hosszabb ideig az országban lakván, bár nemzetségeik nem ismeretesek, de a magyarokkal összeházasodva és összevegyülve, nemességet és otthont találtak itt.

nádorok kerültek ki s az a Homonnai Bálint, a ki Bocskay után az erdélyi fejedelemségre pályázott. A szlavoniai Gorja városból eredő *Garákat*, a kik nádorokat, hadvezéreket adtak az országnak, a horvátországi *Horváthyakat* és az oláh-eredetű *Drágfiakat*, a kiket Nagy Lajos bőkezű adománya tett Máramaros gazdag földesuraivá. Nagy Lajos telepítette át a horvátországi Brebiri család osztroviczai ágát *Zrin* várába s veté meg alapját a később híressé vált *Zrinyi* családnak. Az ő teremtménye a lengyel eredetű híres *Stibor* is, ki Zsigmond alatt (1395—1402) erdélyi vajda volt.

A XIV. század végén Zsigmond király telepíti be s teszi magyar főúrrá a stiriai *Cillei* családot, melyből másodszer ő maga is nősült. Alatta és általa kezd emelkedni és települ be Magyarországra a bosnyák Garázda nemzetségből a horogszegi *Szilágyi* és a széki *Teleki* család, mely később oly kiváló szerepet játszott hazánk és nemzetünk történetében.

Zsigmondnak a hussziták és törökök ellen vívott harcaiban emelkedik ki az ismeretlenség homályából az a család is, a melynél fényesebb és gyorsabb *carrière-t* idegenből bevándorolt család nem csinált még Magyarországon: két nemzedéken át a nemeség alsó fokáról — az udvari katonaságtól — a trón magaslatáig emelkedve.

Ennek, t. i. a Hunyadi családnak története a legragyogóbb példa arra, hogy hová emelkedhetett valaki Magyarországon, a király és haza szolgálatában szerzett érdemeivel.

Zsigmond király leánya Erzsébet is új dinasz-

tiát teremtett a cseh hussziták egyik vezéréből *Giskrából*, kinek hatalmát a Hunyadiak nagy küzdelmek árán tudták csak megtörni.

Mátyás király uralkodása történetéből általánosan ismeretes, hogy nemcsak új magyar főnemességet teremtett, de a tudomány és művészet pártolásával udvarába vonzotta a külföldi tudósokat, művészeket s egyházi és világi téren megnyitotta az utat az emelkedésre idegen elemeknek is. Az ő teremtményei közül elég a délszláv eredetű *Szapolyai* családra hivatkoznunk, melynek tagjai alatta a hadvezérség, bánság, kormányzóság, nádorság magas méltóságaira emelkedtek, óriási vagyont, uradalmakat szereztek s a második generációban *Szapolyai János* a magyar trónra jutott, s ő lett utolsó nemzeti királyunk.

A történeti példák felsorolásával itt meg is állhatnánk, s levonhatjuk a történelmi tanulságokat. Habár érdekes és tanulságos volna ennek a kellőleg nem méltatott kérdésnek vizsgálatát végig vezetnünk az új koron: a török háborúk és a Habsburg-ház uralkodásának idején. De kimért időnk és terünk nem engedi.

Legyen elég arra rámutatni, hogy a török hódítás korában főként balkáni elemekkel szaporodott hazánk népessége. A dalmaták és horvátok közül is sokan átjöttek az anyaországba s ezek közül többen a XVI—XVII. században jelentékeny kulturszerepet játszottak hazánkban. A mohácsi vész történetírója, Brodarics István, római követ, szerémi püspök, ország-kanczellár, Verancsics portai követ,

esztergomi érsek, Martinuzzi Frater György, váradi püspök és bíboros országhelytartó volt. Idegen eredetük dacára kiváló magyar államférfiak is voltak. A horvát hazafiság akkor egy volt a magyar hazafissággal. A horvát Brebiriekből lettek a magyar Zrinyek, a Frankapánakból a Frangepánok: magyar hadvezérek, hősök, írók és vértanúk.

A török hódítás megszűnése után a nagymérvű telepítés adta meg hazánk népességének mai etnografiai képét. Szerbek a délvidéken, németek a régi temesi bánságban oly nagy számban jöttek be egyszerre, a melyet assimilálni eddigelé nem bírt a magyar őslakosság.

Erdély néprajzi képe is változott annyiban az új-korban, hogy a folytonos harczokban pusztuló magyarság helyébe mindinkább idegen, balkáni elemek jöttek be, melyek régebben inkább simúltak a magyar kultúrához.¹ A nemzeti királyság és az erdélyi fejedelemség letűntével azonban ebben is hanyatlás és visszaesés állott elő.

Annál inkább szükségesnek látszik a történeti fejlődésből az általános tanulságokat levonni.

A legelső tanulság az, hogy Magyarországon, bár a nemesség alkotta a politikai nemzetet, oly szabadelvű szellem uralkodott, hogy a tehetség és szorgalom érvényesülhetett, érdemeket szerezhettek Isten, király és haza szolgálatában és az érdem meg-

¹ Elég csak arra hivatkozni, hogy a szászok a fejedelmi korban magyarul is írták nevüket: Huet Albert = Sütveg Albert, szász comes, Weisz Mihály = Fehér Mihály, brassai bíró. Az oláhoknak I. Rákóczi György fordította le a bibliát és közülök sokan áttértek a ref. hitre.

találta a maga jutalmát. A nemesség nem volt elzárt kaszt, hanem nyitva állott a hazafias és culturalis érdemek előtt mindenki számára. Két kézzel osztogatták (másfél száz évig a szó szoros értelmében: t. i. magyar királyok és erdélyi fejedelmek egyaránt).

Második nagy tanulság az, hogy a magyar nemzet, bár államalkotó, öntudatos és történeti hívására büszke nemzet volt, nem zárkózott el sem az idegen kultúrától, sem más nemzetektől, sőt szívesen fogadta kebelébe az idegeneket, a „vendég”-eket; azoknak nemcsak otthont adott, de a nemzet és haza szolgálatában szerzett érdemeiket busásan és fényesen jutalmazta. Nemcsak földet adott az ő istenáldotta gazdagon termő Kánaánjából; nemcsak polgári jogokat, sőt külön nemzetiségi kiváltságokat osztogatott (sokszor az egységes nemzet és állam érdekei rovására); hanem nemessé, úrrá tette, felemelte magas méltóságokra, olykor a legmagasabb polczra azokat a nem honfoglaló őstől származó új honfiakat, a kik a hazának és nemzetnek kiváló szolgálatokat teljesítettek. Egyet megkivánt és követelt, természetesen, hogy a ki itt érvényesülni akar, az legyen ennek a hazának hű fia, ennek a nemzetnek osztálysorsosa jóban és roszban. A nemesség intézménye volt az a tisztító tűz, mely a nemes érczet kiválasztotta a salaktól.

Harmadik örömdetes tanulság, hogy ez az ország nemcsak Eldorádója volt az idegenből bevándorló nemzeteknek, hanem hogy a magyar nemzet és államszervezet olyan vonzó erőt gyakorolt s annyi beolvasztó, assimiláló képességgel volt meg-

áldva, hogy az idegeneket nemcsak befogadta, külsőleg és látszólag tette állampolgárokká, de szívvel és lélekkel honfiakká, igaz magyarokká varázsolta át. A ki nemessé lett, az eo ipso magyarrá lett, származási különbség nélkül. Egy-két generatio múltán nem volt különbség az ázsiai és az európai eredetű magyar között. Ha a krónikák és családi genealogiák nem tartották volna számon, vagy ha a név el nem árúlná: nem lehetne tudni, kinek ősei vettek részt a honfoglalásban s ki a későbbi jövevény. Annyi bizonyos, hogy a magyar közvélemény és uralkodó szellem nem volt féltékeny és gyűlölködő az idegen eredetűekkel szemben. Viszont a magyarrá vált idegenek sem éreztették és fitogtatták, sőt érdemeikkel elfelejtetni igyekeztek idegen származásukat.

Ki hinné, ha a történelem nem tartaná nyilván, hogy a primások, nádorokat adó Forgáchok, a vértanúkat adó Batthyányak, a hazáért hősi önfeláldozást és vértanúságot szenvedő Zrinyiek, a fejedelmeket szülő Báthoryak, a királyságra jutó Hunyadi Mátyás és Szapolyai János (kit ellenfelei „tót király”-nak gúnyoltak) s a végén az erdélyi nemzeti fejedelemség és a magyar szabadság legideálisabb képviselői, a Rákócziak, eredetüket illetőleg nem voltak ősmagyarok.

Lehet-e a magyarságnak, e nemzet történeti hivatásának, kultúrájának lelkesebb képviselőit képviselni, mint ezek voltak?!

E dicső nevek viselőinek nagy alakjai míg egyrészt fő fő büszkeségei történelmünknek: más-

részt legfényesebb tanúbizonyságai a magyar nemzet szabadelvűségének, életrevalóságának, vonzó és átalakító szellemi erejének; legfőbb és ragyogóbb példái a magyar geniusznak és kulturának.

Itt áll előttünk, egyetemi székhelyünk főterén a legszebb magyar szobor, a pozsonyi *német* eredetű, de leglelkesebb *magyar* szobrász mesterműve: a legnépszerűbb magyar király dicsőségének hirdetője. Főalakja a legendás hős és tudós magyar király: *Hunyadi Mátyás*, kinek dédapja még oláh kenéz volt. Balján Bécs és Ausztria magyar kormányzója hajtja meg a kétfejű sasos zászlót: *Szapolyai István*, kinek bölcsője Szlavoniában rengett. Előtte az erdélyi vajda, a kenyérmezei hős *Báthory István*, az Árpádkorban bevándorolt német Gut-Keled nemzetségből. A király jobbján az ősszakálú *Magyar Balázs*, a régebbi erdélyi vajda képviseli az ázsiai ősmagyar fajt, talán a másik kenyérmezei hőssel, a törökverő hős *felföldi Kinizsi Pállal*, ha ugyan az ő nevében is nem a szláv *kenézek* ivadéka rejlik.

A hány alak, annyiféle külön eredet s van-e köztük mégis a ki nem magyar?! Van e magyarabb szobrunk? S lehet-e a magyar jellegnek, dicsőségnek sebb és beszédesebb symbolumát képzelnünk?!

Ime a magyar kultura diadala ércbe öntve! Öt történeti dicső alak, kik Szent István koronája birodalmának öt különböző népfajából eredve, mégis az egységes magyar nemzetnek külön-külön és együttvéve legpregnansabb képviselői.

Ez a szobor nemcsak magyar történelmet és

dicsőséget hirdet, hanem magyar politikát, kulturát dicsóít és intő példát mutat e haza minden fajú népének és fiának, hogy milyenek voltak az ősök és minőnek kell lennie az ivadékoknak!

A mi őseink nem tettek különbséget magyar és magyar között, fajmagyar és magyar állampolgár között, mint azt újabban néha még tudományos jellegű munkában is olvassuk.

Az egyetemen ma sem ismerünk és nem fogunk ismerni különbséget és nem teszünk személyválogatást. Egyaránt szívesen fogadunk mindenkit, a ki a tudomány tiszta forrásából meríteni akar.

Az egyetemen nem űzünk politikát, de nem is tűrünk politikai velleitásokat, a mi az áldásos, csöndes munkálkodást megzavarná.

Az én fejtegetéseim sem politikai, hanem kulturális célzatúak, bár nekem, mint a hazai politikai történelem tanítójának, lehetetlen elzárkóznom a történelem tanulságaitól s azokat véka alá rejteni, elhallgatni s az állam és nemzet élet fejlődésének útmutatójául nem értékesíteni — a magister vitae tudományához méltatlan dolog lenne.

Az immár kétségtelen igazság, hogy nemzeti államban (a milyen a mienk ezer év óta mindig volt) csak egy nemzeti eszme és vezető kultúra lehet. Ezzel tisztában kell lennie és számot vetnie mindenkinek. Egy vezér-kulturának kell lenni, melynek minden más alá van rendelve.

Egy a hazánk, egy a nemzetünk. „Szívet cseréljen a ki hazát cserél!”

De inkább cseréljen hazát, mint ennek multját,

hagyományait, hivatását nem tisztelve — csak kenyérét eszi, de a mellett idegen isteneket imád.

A magyar állam nemcsak a múltban tette, de a jelenben is messzemenő jogokat biztosít a kebelében élő nemzetiségeknek. Felszabadította a jobbágy-ságot, önszántából, a nemesség önzetlen áldozatkészsége következtében, ellenszolgáltatás nélkül. Jog-egyenlőséget hozott be, a szabadságot kiterjesztette a legszélesebb határok között, még a nemzet és állam életbevágó érdekeit sem biztosítván kellőleg. 1848 előtt a nemességhez és a bevett vallásfelekezetekhez tartozás, mint a politikai jogok gyakorlásának alapföltételei, biztosítékot nyújtottak az állam és nemzetellenes törekvések ellenében. Ezeknek a tisztító tüzen át juthatott csak valaki politikai szerepléshez. Ez egyszersmind hatalmas intézménye volt az egységes nemzeti államnak és az összeolvadásnak. Ez is megszűnt, a nélkül, hogy helyébe más garancia állíttatott volna, biztosítékául a nemzeti érdekeknek. A szabadság és jogegyenlőség tehát majdnem a korlátlanságig kiterjesztetett, újabb jeléül a magyar nemzet túlságos liberalizmusának.

Egy angol író a magyar nemzet politikai evolúciójáról írt s 1908-ban Londonban megjelent munkájában ezeket írja: „Az 1868. évi XLIV. törvény-cikk becsületes kísérlet volt arra, hogy a nemzeti-ségek jogos kívánságai, még az uralkodó faj jogai sérelmének a megkoczkáztatásával is kielégíttessenek. De a magyarok tévedtek, a mikor saját érdekükre nem fordítottak elég gondot. Deák és az 1868. évi törvény legfőbb tévedése volt, hogy védte az

idegen nyelveket, de elmulasztotta védeni a magyar állam nyelvének jogát. Sokkal észszerűbb lett volna, ha a törvényhozás a helyett, hogy a magyar állampolgársággal járó kiváltság nagyobb megbecsülésének reményében a nemzetiségeknek gyöngé engedményeket tett, az államnyelv tudását a polgári jogok élvezetének előfeltételévé tette volna“.

„Magyarországot semmi sem tarthatja együtt, csak a magyar nemzeti eszme és a magyar kultúra fejlődése. Magyarországot, a kereszténység egykori védőbástyáját és paizsát, magyarok teremtték és senki más, csak magyarok tarthatják fenn. Hiba volt tehát az alsóbbrendű fajok basztard szójárásainak, — melyek a civilisatiót csak tönkre tehetik, de bizonyára megmutatták, hogy megteremteni nem képesek, — fennmaradását biztosítani. Európának, vagy Angolországának nincs haszna Magyarországból, ha az nem magyar“.¹

Méltán kérdezhetette és mondhatta egyik kiváló államférfiunk nem rég a magyar országgyűlésen a nemzetiségi kérdésről szólván a következőket: „Hiszen nézzünk körül, a kerek világon van-e más nemzeti állam, olyan állam, a melyiket egy nemzet alkotott meg, s a melyikben a politikai döntő súly egy nemzet kezében van; van-e széles e világon más olyan állam, a mely másajkú polgárainak olyan széleskörű jogokat biztosít, mint a magyar állam? Van-e valahol a világon nemzeti állam, a melyiknek kebelében az illető fajhoz nem tartozó, idegen ere-

¹ Knatchbull-Hugessen C. M. The political evolution of the Hungarian Nation, ism. a Bp. Hírlap 1910 jul. 17. számában.

detű polgárok olyan széleskörű jogokat, olyan nagy szabadságokat, olyan szabad mozgást élvezhetnének, mint Magyarországon? Nézzék meg azok az urak, a kik elégedetlenek ezzel a helyzettel, más országokban az idegen eredetű polgárok helyzetét; nézzék meg a lengyelek sorsát Németországban; nézzék meg a magyarok sorsát Romániában; nézzék meg mindenütt széles e világon, minő elbánásban részesülnek idegen eredetű polgárai a nemzeteknek. Akkor azután gondolják meg, hogy van-e pont széles e világon, a mely olyan körét a jogoknak és szabadságoknak biztosítaná, mint a minőket ők a magyar állam oltalma alatt élveznek?“¹

De ilyen messzeterjedő jogokkal és szabadságokkal kétségtelenül nagy erkölcsi kötelességek is járnak együtt.

A legelső és legelemibb kötelesség az, hogy mindenki hűséges állampolgár, jó hazafi legyen.

A hazaszeretetben, a haza szolgálatában össze kell forranunk mindannyiunknak, kiknek itt élnünk hahnunk kell. S a hazafiságnak nem szavakban, hanem tettekben kell nyilvánulnia, mert épen egyik nagy nemzeti hibánk, hogy a haza nevét mindig ajkunkon viseljük, de azért sokan csak szónokolnak és nem dolgoznak.

Nagy nemzetek fiai közül egyesek talán megengedhetik maguknak azt a privát passiot, hogy a köz javára semmit sem téve, egyedül maguknak éljenek. Nálunk minden kézre, minden agyvelőre

¹ Gr. Tisza István 1910. júl. 12.-én.

szükség van, hogy a népek és nemzetek versenyében megálljuk helyünket.

Már csak azért sem lehet közönyös ránk nézve, hogy ifjúságunk megteszi-e kötelességét és hogy nemzetiségi ifjaink részt vesznek-e a mi közös nemzeti kulturmunkánkban? Bizonyára van még sok kívánni való e téren; de vannak öröndetes jelek és tapasztalatok is, melyek szép reményekre jogosítanak.

Szabad legyen saját munkakörömből két példát felhoznom.

Egy *szász ifjú*, a ki az egyetemre jövet gyöngén tudott magyarul, tanulmányai végeztével a hazai történelemből *a székelyek intézményeiről* írt doktori értekezést, a mely tudásunkat e sokat vitatott kérdésben előbbre vitte.

Egy *oláh ifjú* nem rég *„Az őshaza föltalálására irányult kutatások“* felől írt doktori értekezést. Búcsú levelében meleg és lelkes szavakkal tesz vallomást a kolozsvári egyetemen magába szívott hazafias szellemről.¹

Ilyen példák gyönyörűséggel töltik el a tanító szívét, látván, hogy az elhintett mag termékeny talajra esett. Az ilyenek remélnünk engedik, hogy az egységes magyar kultúra virágzásának kora még el fog következni. Eljő tán az a bibliai aranykor a

¹ „Ambíciómnak soha nem remélt kielégítését képezi — úgy mond — hogy éppen hazánk történetéből sikerült a doktori diplomát megszereznem, mert ez azt bizonyítja, hogy ezen haza multja, jelene és jövője előtttem is, habár más nemzetiségű vagyok, szent, melyért dolgoznunk, fáradnunk mindnyájunk kötelessége. Ez és nem a hiúság volt rúgója igyekezetemnek“.

magyar kulturában is, midőn egy akol egy pásztor s a bárány és farkas egy jászolból eszik.

Nem árt, sőt szükségesnek látszik erre rámutatni és ezt hangsúlyozni, főként a kolozsvári egyetemen, mely míg egyrészt a történelmileg leginkább itt a régi Erdélyben kialakult nemzeti szellemnek mintegy örököse, hű őre és ápolója, addig másrészt — itt a nemzetiségileg leginkább exponált helyen — a más nemzetiségűek számára is hozzáférhetővé igyekszik tenni a kultura áldásait.

Világkulturát tanítunk és terjesztünk, de magyar nemzeti szellemet ápolunk. A kettő nem zárja ki, sőt kiegészíti egymást. A ki nem tud jó hazafi lenni, még kevésbé lehet jó világpolgár. A ki közelebbi, szorosabb kötelességét nem teljesíti, a távolabbiakat méginkább elhanyagolja. Az emberiség, a humanismus magasabb eszméit csak az szolgálhatja jól, a ki megteszi a szűkebbkörű emberi társadalom — a haza és nemzet iránti kötelességeit.

Az egyetem a tudományok egyetemességének (universumának) tanítása mellett jó hazafiakat is kell hogy neveljen. Mert az egyetem nemcsak tanító, hanem nevelő intézet is. Nem a szó közönséges, paedagogiai, hanem magasabb ethikai értelmében. Nemcsak a tudományt hirdetjük s az igazságot kutatjuk, hanem az emberiséget előbbrevivő s a lélekneszesítő magasabb eszmények iránt is fogékonynya igyekszünk tenni az ifjúságot. Nemcsak tudósokat, de jó hazafiakat és nemesen érző és gondolkozó, igazi művelt embereket akarunk nevelni. Jelszavunk: világkultura nemzeti alapon! A kettőnek harmonikus egysége a magyar kultura.

Gr. Széchenyi István „*Világ*“ cz. művében „*a közértelmesség s a nemzetiség* kifejtését (t. i. a nemzet kifejlesztését) állította a hon lehető előmenetele legmélyebb sarkalatjának“. ¹ Mert úgy mond alább: „*Köz-intelligentia* egyedüli valóságos erő; ennél előbb utóbb nagyobb hatalom nincs; s azt a lehető legnagyobb magasságra fejteni, legszentebb hazafiúi kötelességünk; mert annál nagyobb jót nem tehetünk hazánknak“. ² Azért ő „a nemzeti értelem lehető legnagyobb kifejtését tartotta azon nemző-oknak, mellyből nemzetiség, honszeretet, köz-lélek, polgári erény, köz-boldogság, s nemzeti dicsőség fakad“. ³

Szerinte (mint a „*Hitel*“ cz. művében írja): „*A tudományos emberfő mennyisége a nemzet igazi hatalma*“. ⁴ Ezt a gondolatot a „*Világ*“-ban így variálja: „az ép 's kifejlett emberfő a cultura s civilisationak egyedüli nemző kútfeje“. ⁵ A „köz-értelmesség nagyobb vagy kisebb sulya határozza el a nemzetek boldogságát“. ⁶

Tehát a *közértelmiséget*, azaz a kultura s ez által a nemzeti erő és boldogság fejlesztését hirdette Széchenyi a reformok — a nemzet nevelés — alapjának, mely nélkül nemzetünk hivatását nem teljesítheti.

Ezt a hivatást pedig ő mily szépen határozza

¹ 1831-iki kiadása 99. l.

² „*Világ*“ 283. l.

³ U.-ott. 363. l.

⁴ *Hitel*, Pest 1830. 3. kiadás. 178. l.

⁵ *Világ*, 343. l.

⁶ U.-ott, 522. l.

meg és illeszti belé a világegyetembe és teszi részesévé az általános európai civilisationnak, ezt mondván:

„A magyar népnek nincs csekélyebb hivatása, mint képviselni Európában egyedüli heterogen sarjadedék, ázsiai bölcsőjében rejtező, eddigelő sehol ki nem fejtett, sehol érettségre nem virult sajátságait; sajátságait egy törzsfajnak, mely . . . bizonyosan annyi különöst s erejénél fogva bizonyosan annyi jót és nemest rejt magában, mint az emberi nemnek akármely lelkes és erős családja. Az emberiségnek egy nemzetet megtartani, sajátságait, mint ereklyét megőrizni és szeplőtlen minőségében kifejteni, nemesíteni erőit, erényeit s így egészen új, eddig nem ismer alakukban kiképezve végcéljához, az emberiség feldicsőítéséhez vezetni: — ez a feladat“.

A nemzetnevelés — gr. Széchenyi szellemében — a legfelsőbb fokon az egyetemek feladata. A közintelligencia terjesztése egyik legfőbb feladatunk. A kultura közkinccsé tétele főfő-törekvésünk. Ma is hisszük és valljuk Széchenyi alaptételét (a mely a civilisatio előhaladásával méginkább időszerű), hogy annál nagyobb a nemzet ereje, fajsulya, mennél több a tudományos emberfők mennyisége. Ez fokmérője nemcsak a nemzetek közműveltségének, hanem alapja az országok politikai hatalmának, nemzetgazdasági erejének, sőt hadi sikereinek is. Szállóigévé vált (si non e vero, e ben trovato) Bismark amaz állítólagos mondása, hogy a nagy német-franczia háborúban a diadalt a német Schulmeisterek vívták ki. Ezzel szemben Renan a francziáknak azt

mondta, hogy a német nemzet úgy Sadovanál, mint Sedannál nem iskola-mestereivel, hanem *egyetemeivel* győzött. Bár hogy variálják: értelme egy, t. i. hogy győzött a nagyobb, általánosabb közmíveltség, a francia fölé emelkedett német kultúra.

Itt Európa keletén nekünk világtörténelmi hivatást juttatott a gondviselés. Az ősi keleti törzsbe oltott nyugati kultúra évszázadokon át állott őrt Európa délkeleti kapujánál az európai kultúra védelmére. A nyugati keresztyénségnek mi vagyunk a legkeletibb védőbástyája jelenleg is. A magyar nemzet világtörténelmi hivatása nem szűnt meg, csak átalakult: most már nemcsak védő, hanem továbbható, expansiv feladata is van. A magyar nemzet kulturális hivatása tehát egyrészt abban áll, hogy a nemzet saját egyéniségét megtartva s kifejlesztve, az európai művelt nemzetek családjában méltó helyet foglaljon el; másrészt a kulturát tovább terjeszsze kelet és dél felé. Nem egészen új feladat ez sem, századok előtt már megvolt, csak az utóbbi századok folyamán szorult háttérbe. Az Anjouk már civilisatorai voltak keletnek és északnak; akkor a Balkántól a Keleti tengerig a magyar kultúra dominált. Mátyás birodalmának fénysugarai bevilágítottak nemcsak a verőfényes délre és nyugatra, hanem a keleti és északi országokba is. Erdély fejedelmei keleti és nyugati államszövetségeknek világtörténelmi jelentőségű szerepet játszó tagjai voltak. Egyikök, Báthory István, mint lengyel király, a magyar kultúra erejét érezte Moszkváig és Novgorodig s délfelé Konstantinápolyig. Szinte hihetetlen a mai

kor magyarja előtt, hogy ő terveket szőtt Moszkva elfoglalásáról, Oroszországnak Lengyelországgal egyesítéséről, a Kaukázusig terjeszkedésről s a persákkal is szövetségbe egy nagy európai szövetséggel Konstantinápoly elfoglalásáról.¹ Ha ezekre az időkre gondolunk, nem költői frázis, de történeti valóság gyanánt áll előttünk a költő mondása, hogy

Oh, nagy volt hajdan a magyar,
Nagy volt hatalma, birtoka,
Magyar tenger vizében hunyt el
Éjszak, kelet s dél hulló csillaga.²

Reméljük és arra kell törekednünk, hogy ezek az idők visszatérjenek, hogy a magyar kultúra expansiv ereje ismét elérje azt a befolyást, melyet századokkal ezelőtt itt kelet kapujánál gyakorolt s melynek tovább fejlesztésétől egyelőre világtörténelmi nagy átalakítások eltérítették s az önvédelem terére szorították.

Állami és nemzeti életünk kiépítését, belső megerősödésünket is első sorban a kultúra fejlesztésétől remélhetjük. A mit régebben bölcs törvényeink, intézményeink, köztük a nemesség intézménye, a nemzeti királyság ereje, nemzeti hadsereg s a magyar társadalom közszelleme megteremtettek — az erős nemzeti államot, egészséges társadalmi életet, jólétet — azt most (sok minden egyéb hiányában) legfőképen a kultúra áldásaitól várhatjuk. Ez adhat vonzó és hódító erőt a széthúzó törek-

¹ Pierling: Papes et tsars. Paris 1890.

² Petőfi: A hazáról.

vésekkel szemben e sok nyelvű és vallású országban s ez forraszthatja itt össze egy nemzetté a népek millióit. Ez teremthet virágzó gazdaságot, ipart, kereskedést, általános jólétet, a mi együttvéve alapja a politikai szabadságnak is.

Tisztelt ünneplő Közönség! Ez az én felfogásom — a mennyire röviden kifejtettem — a magyar kultúra hívatásáról. Egy-két szavam van még ennek az egyetemekkel való kapcsolatáról.

A kultúra terjesztésének tagadhatatlanul legfőbb intézményei jelenleg az egyetemek. Természetesnek kell tartanunk tehát azt az áramlatot, mely nálunk új egyetemek felállítását szorgalmazza. Annál is inkább, mert nem tagadhatjuk, hogy főként a túlszűfolttság a budapesti testvéregyetemen méltó panasz tárgya. Ez azonban nem ok, csak okozat. A baj gyökerét és orvoslását nem abban kell keresni, hanem egész közoktatási rendszerünkben. Reformálni s az élet modern követelményeihez kell alkalmazni egész közoktatási rendszerünket. De reformálni kell társadalmi felfogásunkat is. Szakítanunk kell végre valahára a „*jogász nemzet*” immár nem megtisztelő epitetonjával, hanem végromlásra vezető nevelési áramlatával. Az improductiv diploma-hajszolásról át kell térnünk a productiv pályák kultiválásához.

Nevelési rendszerünk legfőbb baján nem segít az, ha két egyetem helyett 3—4, vagy plane hat új léssen. Ez, ha a tanítási rendszeren és a közfelfogáson nem változtatunk, csak a jogászok számát szaporítaná, a mi pedig egyirányú túltengésében csakis a szellemi proletárság szaporodását jelentené.

Régi rendszerű új egyetemek tömeges felállításánál (melyek költségét államháztartásunk meg nem bírná) egészségesebb eszmének látszik csonka egyetemek, vagy *új műegyetem* létesítése, mely a jogi kari túltömöttségnek egészségesebb irányban való levezető csatornája lehetne, ha új közoktatási rendszer azoknak tanítványokat nevelne és ha e tanítványok a magyar közgazdasági életben aztán munkateret is találnának.

Hat új egyetem felállításának emlegetése: könnyelmű játék a jelszavakkal. Érdeemes rector-elődöm a múlt tanévet bezáró beszédében meggyőzően kifejtette, hogy inkább semminő új egyetem, mintsem anyagilag kellően nem dotált, tengődő korcsegyetem.

Ha a magyar állam pénzügyi viszonyai meg fogják engedni jól felszerelt új egyetemek létesítését: a kultúra minden barátja, köztük mi első sorban, repeső örömmel fogjuk üdvözölni; de míg az előfeltételek nincsenek meg: addig meg kell elégednünk a régiekkel s a fennálló bajokon és hiányokon ezek keretében kell segítenünk — főként közoktatási rendszerünk reformálásával.

A kolozsvári egyetem a jelenlegi rendszer mellett is legjobb tehetsége szerint buzgón teljesíti kötelességét és hivatását a magyar kultúra szolgálatában.

Tanárai (a dolgok belső ismerői el kell hogy ismerjék) lelkiismeretes, intensív munkát fejtenek ki. A nálunk is zsufolt jogi fakultáson sokszor szellemi és fizikai erejük teljes megfeszítésével tesznek eleget a tanítási s főként a terhes vizsgálati rendszer kívá-

nalmainak. Az orvosi karon nemcsak az ifjúság tanítása, de a klinikákon a szenvedő emberiség gyógyítása és ápolása veszi igénybe áldásos működésüket. A bölcsészeti és matematikai karon a tudományok művelése, hirdetése terén serény és gyümölcsöző munka folyik nemcsak a tantermekben, hanem főként a seminariumok és laboratoriumokban.

Tanítványaink is, el kell ismernünk, hogy általában megteszik kötelességüket s hogy itt a közszellem is egészséges Ezt nem csak mi hisszük, hanem illetékes ítélők is mondják s erre mi büszkék vagyunk. Ezt az elismerést sokra kell becsülnünk s megérmelni erkölcsi kötelességünk. A kötelességteljesítés különben sem érdem, de becsületbeli tartozás, melylyel kiki magának és a hazának tartozik.

Egyetemünk büszkesége ennek az országrésznek, főkéncse e városnak s vonzó ereje kiterjed az ország minden részére. Ezt a becsületet is meg kell őriznünk, sőt gyarapítanunk, öregbítenünk. Noblesse oblige! Mindenki tegye meg kötelességét, mert nagy nemzeti s erkölcsi kincsek gondozása bízott reánk.

Nekem lelkes ambícióm tárgya lesz az egyetem érdekeit szolgálni; nem kétlem, hogy nem fogom nélkülözni ebben tanácsunk tagjai és összes tanártársaim szíves támogatását.

Kérem az egyetemi hallgató urakat is, gondolják meg, hogy egész életükre kiható jelentőségű, hogy miképen végzik választott pályájukon az előkészület kötelességeit. Nemcsak a tehetség, a szorgalom és lelkiismeretes igyekezet dönti el, hogy

mesterekké válnak-e, vagy a szellemi proletárok, esetleg a félmíveltek számát fogják szaporítani.

Az igazi magasabb műveltséghez még az sem elég, hogy valaki szaktudományában jeles legyen. Az élet sokoldalú műveltséget igényel. Érdeklődjenek a rokon tudományok iránt; a nemzeti irodalom, történelem, a közjog, nemzetgazdaság, a természettudományok stb. főbb tételei se maradjanak ismeretlenek Önök előtt. Gyönyörködjenek a szépirodalom, költészet és művészet remekeiben; az élet sokszor rideg prózáját ez vonja be a költészet arany zománczával. Ének- és zenekarukban áldozzanak Önök is a művészetnek s ifjúsági egyleteikben a szép és nemes eszmék kultuszának.

Tanuljanak idegen nyelveket, mert tot homines sumus, quot lingvam callimus! Nemcsak szaktudományuk gyarapítása és művelése végett van szükség erre, de azért is, mert országunk szűk határain túl anyanyelvünkkel nem boldogulhatunk, pedig külföldi utazás nélkül széleskörű műveltséget ma alig képzelhetünk.

Fel kell hívnom még figyelmüket a testedzés nemes szórakozásainak különböző nemeire. A szellemi munka annyira igénybe veszi a test szervezetét, az idegrendszert, hogy azt legtanácsosabb testedző és erősítő s egyszersmind szórakoztató sportúzással, torna, vívó, czéllövő stb. gyakorlatokkal ellensúlyozni. Athletikai klubunk bő alkalmat nyújt erre azoknak is, a kik nem kívánnak versenysporttal foglalkozni.

Nem ajánlhatom eléggé a legkönnyebben hozzá-

férhető sportot: a kirándulásokat. Mély bölcsesség rejlik az Antheus mondájában, a ki az anyaföld érintésétől nyerte vissza mindannyiszor erejét.

Kolozsvár bájos vidéke, Erdély vadregényes tájai, történeti emlékei, ellenállhatatlan vonzó erőt gyakorolnak az ifjú kedélyére. Kövessék a természet hívó szózatát és használják föl a kirándulásra, úta-
zásra kínálkozó alkalmakat. A tanárok közül többen szoktunk kirándulásokat rendezni, nem mindig exclusiv tudományos célból, melyeken mindenki részt vehet. A természet szépségeiben való gyönyörködés a lelket és testet felüdíti s a munkára is fogékonnyabbá teszi. Közelebb hozza a tanárt is tanítványaihoz, jobban megismerkedvén egymással.

Mindezeket azért sorolom föl, mert mi itt a kolozsvári egyetemen úgy fogjuk fel hivatásunkat, hogy nemcsak tanítani, de nevelni is akarunk. Nemcsak tanárai, de atyai jóbarátjai is vagyunk az ifjúságnak. Nemcsak szaktudósokat, de igazi művelt ifjakat kívánunk kibocsátani az alma mater kebeléből, a kik az élet minden viszonylataiban megállják helyüket. Szemünk előtt lebeg, hogy az ifjúság a nemzet reménye, a jövő nemzedéke, az igazi „élő kincstár“. A XVIII. században a kormányzat az adófizető jobbágyokat nevezte „vivum aerarium“-nak. Most a „tudományos emberfő“ összessége nevezhető annak. Legyen az észben, szívben és karban erős; erősebb, mint mi vagyunk.

A mohácsi vész korabeli, pártviszályba merült magyarságról azt mondja a történetírás, hogy nem tudtak okosan élni, de tudtak hősiezen meghalni a hazáért.

A múlt század reformikorszakában legnemzetibb
költőnk borongó mélézással kérdezte, hogy

Lesz-e gyümölcs a fán
Melynek nincs virága?
Avagy virág vagy te
Hazám ifjúsága?!

A feleletet megadta rá a szabadságharc, melyben a magyar ifjúság hősie önfeláldozással pazarolta vérért és életét a hazáért és szabadságért.

Az előnyös különbség az volt a két nemzedék között, hogy a múlt századi nemcsak meghalni, de győzni is tudott. Az első tízezer honvéd, a vörös sapkások, a tüzerek, a Hunyadi-huszárok s a többi hősök színe-java a tanuló ifjúságból került ki.

Az új korszak ifjúságától azt várjuk, hogy megtanuljon okosan élni a hazáért. Lássa el magát az élet harcaiban való szükséges fegyverzettel. Szaktudomány, nyelvismeret, nemes szív, erős test, derült kedély, emberszeretet s a nemes erények harmoniája egyesüljön az új nemzedék ifjúságában.

Ebben a szellemben óhajtjuk ifjúságunkat nevelni s az élet útjaira kibocsátani. Ennek a hontartó és nemzetnevelő munkának kívánjuk szentelni ez iskolai évben is minden erőnket, legjobb akaratunkat.

Midőn erre Isten bőséges áldását kérjük, a jelen iskolai évet azzal a hő óhajtással nyitom meg, hogy hozzon ez gazdag termést szellemi javakban a magyar kultúra gyarapodására, nemzetünk javára és hazánk dicsőségére!

